

A város meghódítása

(Részletek a készülő regényből)

Sanyi utolsónak kecmeggett ki a kocsiból. Az utasok útközben belehelték a szűk kis autóbust, és olyan jó volt a párnázott ülésen ülni és kibámulni a sötétedő utcára, hogy észre sem vette, amikor megérkezett. Amint kilépett a sivár, szürkülő esőáztatta főutcára, ismét érezte azt a furcsa, vigasztalan érzést, amely hazajövet a multkor is elfogta. Az utasok, egy községi hivatalnok, két-három idős néni és néhány diák, akik a kétnapos szünetre jöttek haza akár csak ő, hamarosan eltűntek a sötétedő utcák félhomályában. Mindenki sietett valanova. A csapzott utcákon itt is, ott is fénylő ablakok hívogattak, meleget és nyugalmat ígérve a hűvös, hosszú márciusi éjszakában.

Összehúzta magán a kabátját és megborzongott. Maga sem tudta, miért áll még mindig a megnémult autóbust mellett. Mintha csak abban reménykedett volna, hogy még történhet valami, mielőtt az utazás végét érne itt, ebben a március-eleji szürkéségben.

— Maga miért nem megy haza, Sanyika?

A hang, amely kérdezte, váratlanul tört elő a kocsi mögül és ő szégyenkezve vette észre, hogy a soffőr figyel.

— Már megyek — motyogta zavartan és olyan halkán, hogy abból a másik aligha értett valamit.

Azután elindult az egyik mellékutca felé, amelynek mélyén egy ablak és egy boltajtó világított.

Maga sem tudta miért, de félt a soffőrtől. Volt valami ennek a nyúlánk, magas fiatalembernek a nézésében, amitől a legszívesebben elszaladt volna. Úgy tűnt neki, hogy ez az ember állandóan gúnyosan mosolyog rá, mintha valami megalázó, szégyenteljes titkot tudna róla, amit neki nem akar a szemébe mondani. Csak néha — tudta, érezte ezt — a háta mögött mondta el valakinek és ilyenkor halkán összenevettek. Talán még ujjal is mutattak rá.

Valahányszor a soffőr jelenlétében ez jutott eszébe mindig végignézett önmagán, mert úgy érezte, hogy valamit nem jól csinál: nem jól ül az ülésen, nem jól tartja a táskáját, vagy nincs rendben a ruhája.

A soffőr a szomszéd utcában lakott fiatal feleségével, akinek láttára Sanyikán mindig buta remegés lett úrrá. Már maga az a tény, hogy valakinek ilyen szép, feketehajú asszony a felesége, és hogy egészen természetesen, fesztelenül beszélget egy ilyen csodálénnnyel, akinek jelenlétében ő bizonyára nem tudott volna egy szót sem kinyögni, különös tekintélyt szerzett a soffőrnél Sanyika szemében. Néha úgy érezte, hogy emiatt még külön is gyűlöli a soffőrt.

Most ez az egész dolog az ácsorgással úgy tűnt, mintha Pista, a soffőr rajtakapta volna valami titkos, tiltott cselekedeten, valamin, amit más rendes ember nem tenne meg.

Ettől a tudattól még jobban erőt vett rajta az a szorongó érzés, amely még délután, az állomásramenet elfogta. Sivárnak és értelmetlennek tűnt minden, amint elvált a kisvárostól és visszaindult a faluba...

Most, ahogy a sáros utcán óvatosan lépegetett hazafelé, világosan érezte, hogy megnőtt az önbizalma, amióta Gézával bartákozik. Valahogy erősebbnek érezte magát és ez még jobban odakötötte a kisvároshoz. De Gézán kívül voltak még más fiúk is az osztály volt például Kis Misi, akinek szép, szőkeban, akiket Sanyika csodált és irigyelt. Ilyen babafeje volt és akivel szívesen beszélgettek a lányok. Misi apja cukorgyári hivatalnok volt. Ott laktak messze, túl a kiserdön a cukorgyári hivatalnoklakásokban, és Sanyika, valahányszor ránézett mindig arra az alkonyatra gondolt, amikor egyszer arrafelé járt. Ez az emlék kínozza, megszégyenítette és Misi alakját még nagyobbra növelte a szemében.

Elsős korában történt a dolog, még amikor idekerült a kisvárosba és künn lakott egy idős néninél a városka végén, az olajgyár felé. Akkoriban mérhetetlen szomjúság töltötte el, hogy felfedezze a kisvárost, amely az ő falusi méretekhez szokott szemében nagynak és változatosnak tűnt. Kimondhatatlan élvezet volt céltalanul csatangozni az ismeretlen utcákon és azt gondolni, hogy ennek mégis van valami célja, értelme — sőt szüksége is. Ba-

rátja nem volt, úgy szórakozott magában, ahogy tudott. Lassan már egészen betegségévé vált a szemlélődés, a megfigyelés, amelynek esetről-esetre különböző indoklásokat adott, bár tudta, hogy lényegében mindez haszontalan naplopás, és a szülei egyáltalán nem helyeselnék.

Igy egyedül csak a városba merészkedett, és az olajgyár mögött elterülő csatornazsilip a kiserdővel sokáig csak a vágyak világa maradt.

Egy napsütéses, tavaszi délutánon künn állt a ház előtt és mivel ilyen ígéretes meleg időben sehogyan sem tudta elképzelni a tanulást, igyekezett elszánni magát egy újabb felfedező útra a városba. Az ilyesmi nem ment könnyen. Bántotta a lelkiismeret, és szeretett volna valami elfogadható közéletet találni, hogy ne kelljen tanulnia, de igazolt is legyen a dolog.

— Nem jössz csónakázni? — szólította meg egy fiú.

Néhányszor látta a gimnázium udvarán, a német másodikba járt.

— Hová?

— A slájszra. Van ott egy halász ismerősöm. Annak van csónakja. Gyere velem.

Sanyika gondolkozott. Hirtelen megfordult az eszében, hogy számtanból még nem csinálta meg a házfeladatot, és hogy franciából is biztos felhívják holnap. Legszívesebben azt mondta volna, hogy nem megy, de még mielőtt erre elhatározta volna magát, a fiú ismét megszólalt.

— Ott szedhetünk a herbáriumba is olyan növényeket, amelyen senkinek sincs az osztályban.

Ez döntően hatott.

Elindultak. Az olajgyár raktárainál telemarkolták a zsebüket kiszórt napraforgó-maggal, és azt rágcsálták útközben.

Egy ideig megálltak a futballpálya kerítésénél is és a réseken át nézték az edzést végző játékosokat.

Mire kiértek a slájszhoz, ott már nem volt senki. A fiú makogott valami kifogást, de ez nem is volt fontos. A zsilip környéke szép volt, megbámulták a malom gátján lehalló víz dübörgését, azután elindultak a csatorna mentén felfelé. Akkor kezdett éledni, zöldelni minden.

Az erdőcske egyik bokra mögött ketten ültek. Sanyika és új barátja sokáig kerülgették ezt a helyet. Olyan jó lett volna meglesni, mit csinálnak azok ketten ott benn, kihallgatni mit beszélnek. A német azt mondta, hogy ismeri őket, a fiút is meg a lányt is. Német preparandisták és biztosan kijöttek ide csókolózni, mert szerelmesek. Valami furcsa, sajtó irigy izgalom vett erőt Sanyikán erre a szóra. Nem tudta egészen pontosan, hogy mit jelent, de annak alapján, amit az anyától lepotott könyvekben olvasott, homályosan sejtette hogy ez valami nagy dolog, jóval nagyobb, mint a barátság, és sokszor egészen indokolatlan és értelmetlen. Valami szép lehet, azt tudta bizonyosan, és irigy volt, hogy neki nem lehet benne része.

Megegyeztek, hogy hasoncsúszva indiánmódra megközelítik a bokrot. A szerelmesek azonban hamar észrevették a leselkedőket, felketek és figyelemre sem méltatva őket, továbbmentek, Sanyika azért egészen tisztán hallani vélte amint a lány megkérdezte a fiútól:

— Szeretsz?

Sanyika meghökkent. Volt valami a lány hangjában és egész viselkedésében, ami eddig ismeretlen különös ízt adott ennek a különben értelmetlen és buta kérdésnek. A lány haja kócos volt és gyűrött ruhájára elszáradt fűszálak tapadtak. Bizonytalanul lépetgetett, mintha szédült volna és időnként nekidől a fiúnak mintha el akarna esni. Egyik kezében kabátját lóbálta, a másikban egy fűszálat tartott, amelyet szorgalmasan rágcsált.

Sanyika úgy érezte, hogy valami mérhetetlen felfedezést tett, és hamarjában nagyon szerette volna közölni valakivel, de nem tudta, kivel. A német nem mutatkozott alkalmasnak ilyen értekezésekre, mert sötéten, csúfondárosan nézett utánuk:

— Ismerem ezeket. Ezek szerelmesek — mondotta és megvetése jeléül továbbindult.

A csatorna mentén felfelé eljutottak a kis slájszig. Itt az erdő egészen fiatal volt és ritka. Ez a zsilip, úgylátszik, a csatorna felesleges vizének levezetésére szolgál.

Sanyika már kissé fáradtnak érezte magát és azon gondolkozott, hogy javasolja a hazamenést, de barátja váratlan felfedezést tett. A zsilip mögött a levezetőcsatorna vizé-

ben tömegével uszkáltak az apró halacszkák. Egy ideig nézegették őket, azután megpróbálták megfogni néhányat.

— Lehetne akváriumot csinálni — mondta a német fiú — és Sanyika egészen belemelegedett a játékba.

Jóidő múlva eredmény nélkül, könyékig vizesen, továbbmentek. A német ugyan még azt hajtogatta, hogy a halász ismerősének van meritőhálója, de a halász nem volt itt és ez most már nem volt érdekes. A távolban már látszottak a cukorgyár épületei. Sanyika nagyon szeretett volna oda is elmenni, de az még nagyon messze volt.

Egy mellékutról két másik gimnazista csatlakozott hozzájuk és együtt mentek tovább. Az erdő végetért, és utána zsiros felszántott földek feketéllettek. Csak a csatorna mentén, a töltésen maradt egy zöld, gyepes sáv. A nap már lefelé hajlott.

Az egyik fiú javasolta, hogy menjenek tovább. A csatorna hajlatán túl van egy hely, ahol barkát lehet szedni. Az első barkát.

Sanyika megmakacsolta magát. Megijedt. A távolbavesző, szomorkás, alkonyatba hajló hűvös koratavaszi határ hirtelen mérhetetlenül nyirkosnak és rosszindulatúnak tűnt előtte. Szeretett volna hazamenni, de nehezen szánta rá magát egyedül. A többiek azonban hajthatatlanok maradtak.

— Ha nem akarsz velünk jönni akkor menj erre — szólalt meg az egyik fiú és egy mellékútra mutatott —, ez az út kivezet a kövesútra és azután egy-kettőre a városban vagy.

Sanyika elindult az úton. Amíg világos volt és látszottak a nap búcsúzó sugarai, addig nem volt semmi baj. De minél jobban sötétedett, Sanyika annál jobban loholt. Az útnak sehogys sem akart vége szakadni. Mintha a kövesút a világ másik végén lenne. Ahogy szaporodtak körülötte az árnyak, úgy nőtt aggodama is. Hirtelen eszébejutott, hogy holnap felelni fog matematikából, mert a mult órán Szekiakinél állt meg a felelés. Elkeseredetten gondolt arra a lehetőségre, hogy anyja megjött a délutáni vonattal és őt nem találta otthon. Azóta már bizonyosan vissza is ment. Ez a gondolat szinte fizikai fájdalmat okozott.

Hirtelen belátta az egész délutáni kirándulás értelmetlenségét.

Az árnyak azonban egyre szaporodtak és a kövesútnak még mindig nyoma sem volt. A város is mérhetetlenül messzinek tűnt. Az útmentén feltűnedező cukorgyári munkáslakásokban itt is ott is fény gyűlt. Néhol edénycsörömpölés és kiabálás hallatszott. Eszébejutott hogy éhes. Időről időre, az egyresűrűsödő félhomályban sötét, lombhajárású alakok mentek el mellette, némán mint az árnyak. Félt.

Azon kezdett gondolkodni, kik lehetnek azok a fiúk akikkel együtt volt. Kis Misi most bizonyára odahaza van és játékaival játszik — mert azt mesélte, hogy sok játéka van —, talán meg is hívott valakit a cukorgyáriak közül, talán valamelyik lányt... és Sanyikát ki-
mes szegyenérzés fogta el.

Maga sem tudta egészen bizonyosan, hogy mit szégyel, mert a délután élményei, minden fáradtsága és félelme ellenére még élénken éltek benne. De egyre világosabban érezte, hogy olyasvalamit tett ma, amit sem Géza, sem Misi, sem Kitty sohasem tennének meg. Kezdett rájönni, hogy ezek az élmények, amelyeket valahogy elégtételként keresett, amiért nem lehet része a többiek, a hivatalnok gyerekek életében, hogy ez a sötétdött fenegyerekeskedés tulajdonképpen nem ér semmit, és hiába érzi most magát egy kicsit hősnak, a többiek kinevetnék érte. És ez a tüske, a tehetetlenség tüskéje, ottmaradt a szívében a másik kettő, az irigység és vágyakozás tüskéje mellett.

Mire kiért a kövesútra, már szinte teljesen besötétedett. Fázott. Csak most vette észre, hogy a kabátja teljesen átnedvesedett a halfogásba. A sötétséggel növekedett a félelme is. Mintha a nap lementével megváltozott volna körülötte a világ, és ijesztő komor emberárnyak jelentek volna meg a föld felszínén, amelyek napvilágnál ki tudja, hol bujkáltak.

Az ijedtség multán homályos sejtés kezdett benné ébredezni, hogy most egy egészen más világban jár, mint az amelyet ő ismer. A vörös lámpafényes és edénycsörömpöléses munkáslakások és ezek a sötétből némán feltűnő és eltűnő árnyak odatartoznak, ahol ő még nem járt, — egy ijesztően ismeretlen és komor világba.

Késő este lett már mire bahaért. A néni kétségbeesésében összecsapta a kezét, amikor meglátta, de hiába faggotta, Sanyika nem volt hajlandó felvilágosításokat adni arról, hogy hol járt.

Ólmos, súlyos fáradtságot érzett minden tagjában és vacsora nélkül bújt az ágyba. Elalvás előtt még felvillant gondolataiban a másnapi francia óra, de mindez olyan jelentéktelenül távolinak tűnt a meleg puha ágy simogató valósága mellett.

Másnap meg akarta említeni Misinek, hogy ott járt feléjük, de azután meggondolta. Nem is mondta meg soha. Azért még most is, valahányszor Misire gondol, mindig megjelenik előtte az alkonyatba vesző munkáslakások képe, saját félelme és társstalansága, és valami megmagyarázhatatlan, titokzatos szégyen...

GEORGES ROUAULT

EMBERPÁR (aquarelle)